

Å ta seg selv og andre alvorlig

Før Mikaeli. Forsøk på en besinnelse

Tekst ANDREAS LAUDERT

Angela Merkels ofte siterte formaning til borgerne i forbindelse med koronaviruset: – «Det er alvorlig. Vær så snill å ta det alvorlig også.» – kunne muligens også være de ordene som Rudolf Steiner i dag i en helt annen forstand ville rettet mot lærere, leger, sjelesørgere, foreldre eller overhodet borgere som omgås med antroposofien og bærer dens impuls inn i samfunnet: Antroposofi er alvorlig. Vær så snill å ta den alvorlig. Alvoret er – ved siden av mildheten – en egenskap som tilskrives erkeengelen Mikael. Dette «mikaelske» spiller en sentral rolle i steinerpedagogikken og i hele Rudolf Steiners åndsvitenskapelige verk. Mikaelske dyder er mot, sannferdighet og skjelneevne. Mikael er engelen med sverdet. Dragedreperen st. Georg er en helt som setter inn hele sitt jeg for å ikke fornekte faren, men å vise den bort, å sette den i det rette forhold, erkjenne den og avsløre den som en prøve, som dette «jeget» paradoksalt nok i samme øyeblikk blir født og åpenbarer seg ut fra.

Livet er ikke svart-hvitt; det er fargerikt

For tiden er det mange som gjør en erfaring i det sosiale som ryster dem, som overrasker og uroer dem: Mennesker man sett på som forbundsfeller i synet på verden, viser seg i samtaler som helt annerledes tenkende, og de opplever verden i nåtiden på en helt annen måte; de blir som fremmede mennesker for en. På den annen side er det mennesker som man før aldri har hatt noe å gjøre med, eller som man trodde seg ikke å ha noe til felles med, de viser seg nå som sjeler som forstår en, og som deler ens synspunkter og bekymringer. Her skilles åndene eller unngår hverandre;

der søker de og finner hverandre. Det er en positiv utvikling for så vidt som det gir mulighet for at (altfor) naturlige koalisjoner, slektskap og leire oppløses – i det politiske, men også med når det gjelder miljøet, livsområdet, slik at mennesker kan møtes som rene individer i sin felles intuisjon. Det kunne vokse frem en helt ny interesse for andre mennesker og for det som tenker og fornemmer i dem.

Erfaringen viser at det moderne livet ikke er svart-hvitt; det er fargerikt. Det er ingenting vi skylder hverandre mer enn det å erkjenne hvor noe er verdt å ta alvorlig, fordi det bygger på en levende følelse, en sannferdig erfaring eller en tanke som man selv tar ansvar for, og hvor noe derimot kommer oss i møte som ikke stammer fra det innerste jeg til den som står overfor meg, men fra forestillinger som den andre ikke kan gi slipp på, eller som han eller hun vil legge inn i meg ut fra sin egen interesse. Jeg merker da at han eller hun ikke har noen interesse av å utveksle tanker med meg eller komme til en forståelse mellom våre sjeler, for om mulig sammen å generere noe tredje som er helt nytt. Vedkommende er bare interessert i å forsikre seg om at jeg står på en bestemt side moralsk.

I den tiden vi lever i, kan enhver, også uavhengig av koronatematikken, komme opp i situasjoner hvor hun eller han i en kamp med seg selv, i en intim strid med et spørsmål, i en ambivalens ikke kan komme ut av det på annen måte enn ved kompromisser. Det vil si et handlingsvalg som han eller hun lider under, som er utilfredsstillende, og som frembyr angrepsmuligheter for å anklage eller tilkjenne skyld. (Det inkluderer

Andreas Laudert

Født 1969 i Bingen/Rhein, studerte scenisk skrivekunst på Universität der Künste Berlin (1996–2000) og ble blant annet uroppført på Deutschen Theater Göttingen, på Theater Bielefeld og på Berliner Sophiensälen. Han har publisert prosa, essays og lyrik, og fikk i 2001 Georg-K.-Glaser-prisen. Parallelt studerte han teologi i Hamburg og Stuttgart og har vært prest i fire år. I dag virker han som fri skribent og tilknyttet Philosophicum in Ackermannshof. www.philosophicum.ch

– på det private området – eksempelvis å skille lag, eller også spørsmålet om det økologisk «korrekte»). Derfor hører det også til sannferdigheten at vi som venner eller generelt som mennesker sier: Jeg ser din konflikt, jeg ser det som du må prioritere, jeg anerkjenner ditt motiv, jeg anerkjenner din kamp.

Å ta det heroiske med mildhet

Selvfølgerlig kan det være irriterende når steinerskolelærere som i årevis har studert *Frihetens filosofi* eller tregreningen, trekker seg tilbake til et antatt nøytralt standpunkt og med et skuldertrekk eller stoisk ro betoner at «man må jo følge reglene», også når disse er delvis meningsløse. Man får da lyst til å si til den andre: «Du viker unna, du er troløs mot deg selv, du svikter alle dine idealer, du er feig.»

Men så enkelt er det ikke. På den annen side ville det vært en hjelp om man ikke straks ble ekskludert når man vil få i stand en diskusjon eller gi uttrykk for tvil når det gjelder koronatiltakene. Her ville spirituelle arbeidende mennesker hatt muligheten til å betrakte seg selv – sin egen angst, den som gjør en misfornøyd og aggressiv – på en sunn avstand, for ikke å gjøre medborgeren eller kollegaen til en trussel eller en kverulant. I stedet kan man en gang tenke gjennom den andres synspunkt eller tillate det som noe berettiget.

Kanskje det også hører mildhet til her, for å holde ut det av og til villet heroiske, retorisk liksom triumferende ved anti-korona-demonstrasjonene – kanskje trenger de demonstrerende denne språklige kledningen, denne «masken», for å skaffe seg mot – slik andre medmennesker trenger den andre typen maske, for «demonstrativt» å gi beskyttelse.

Men også i rapportene er det lite nyansert, det blir f.eks. ikke skilt nøye mellom smittede og syke. Eller mellom demonstranter som forbinder egne interesser med protesten, og de som går til gatene av bekymring for demokratiet og for sine barns fremtid. Og selvfølgelig finnes det også ondsinnethet, det finnes målrettede løgner, også det hører til vår samtid, til kampen om vår sjel.

Alt dette viser: Det finnes ikke noe viktigere nå enn å bevare det sjelelige rommet, ja, å erobre det på nytt, åpne det på nytt og definere det modig, det som tiltakene av nød tar mer og mer fra oss. For det er i sjelen at alle disse manøvrene og konfliktene avspiller seg. Det ville vært et første skritt om enhver kunne høre fra den andre: Jeg anerkjenner din avmakt og din kamp. Jeg respekterer din angst, jeg anerkjenner ditt raseri. Og hvis vi ikke hadde forhindret dette gjennom kategorisk å unngå samtaler, gjennom provokasjoner, gjennom antakelser i begge retninger og gjennom et språk som blir stadig mindre differensierende, som mer og mer mister forbindelsen og blir uvesentlig.

Den ene synes mer å ha det kroppslige for øye, materien, grensene, det ubeskyttede, betingelsene for det menneskelig-jordiske, og de andre det ide-

elle, åndslivet, den egne individualitetens frihet. Men i det sosiale, i rettslivet [im Recht], hvor alle sjelene har lov til å artikulere seg, uttrykke seg, bekjenne og også forbinde seg synlig med hverandre, i dette rommet må vi kunne bevege oss fritt, dette rommet må finnes.

Alt dette betyr også – og denne erkjennelsen gir mulighet for håp –: at den situasjonen som er i ferd med å frarøve oss disse sjelelige mulighetene, fremkaller også samtidig sin motbevegelse. Den vekker nødvendigheten i oss til desto mer intensivt å aktivere jeget som sjelekjerne, og bre det ut i det indre: idet vi tar sjelen alvorlig som det berettigete stedet for ambivalens, som det stedet hvor vi møter den overivrige tilpasningens drage, den moralske overlegenhetens drage, forenklingens drage, den irrasjonelle fryktens drage, dragen for manglende medlidenhet og hatets drage. Sjelen er skueplassen for alle disse samvittighetskampene og også stedet for det som ikke er entydig. Kampen for den riktige dom, den riktige handling, kampen for «sannhet» er det vårt jeg som kjemper. Kjempende blir det bevisst seg selv. Det ser, når det ikke lukker de åndelige øynene, at også de andre kjemper. I vår sjel opplever vi hvor hard denne kampen er, hvor sårende, hvor komplisert, men likevel også hvor menneskelig den er, hvor dyrebar, hvor nødvendig.

I stedet for en totalitær, reduksjonistisk svart-hvitt-moral (som kan finnes på begge sider), trenger vi en empatisk, skrupuløs, tvilende moral, en mikaelsk etikk, som tillater motsetninger og ambivalens, og som – fremfor alt – tillater alle spørsmål og ikke siler ut på forhånd hva som er et legitimt spørsmål. I koronakrisen er uansett «tekniske» og «pedagogiske» spørsmål mer enn noensinne viklet inn i hverandre. En slik spektral, mikaelsk moralitet nettopp i språket ligner kanskje den indre holdning som Christiane Haid i sitt bidrag «Den tildekkede solen» (*Das Goetheanum* 35, 2020) beskriver som den følende [tastende] og uselviske holdningen hos den kunstnerisk skapende, hos en «ekspert i omgang med det uviste». For kunst er å stille seg åpent inn i noe fremtidig, ikke å forestille seg eller frem-

tvinge dets form. Og også moralitet oppstår av skapende prosesser hvor selvbilder ofte må ofres. Derfor hjelper det ikke med en appellerende moralisme, som liksom vender seg «mot hatet» og sier at hatet «ikke har noen plass» i vårt samfunn. For hvor går hatet da egentlig hen hvis vi viser det langt bort fra oss?

Antakelig blir mikaelifeiringen denne høsten bare rudimentær, kanskje også kreativ, i alle fall vil den finne sted på en annen måte enn vanlig. Kanskje vil den også bli avlyst, slik som julemarkedene er blitt det på mange skoler. Og kommer vi til å synge julesanger? Hva er det som kommer til oss i denne «adventen», som inneholder både et komme og et eventyr Antroposofi og steinerpedagogikk må begi seg eventyrlig modig inn i kommunikasjon med offentligheten. De må imøtegå forvrengningenes og forkortelsenes drage, og stille overraskende og vitale begrep overfor slagordene, overskriftene og generaliseringene, med kjærlig erkjennelsesinteresse i stedet for å gjøre graden av eget åndelig mot avhengig av mulige trusler mot ens image, og derfor overta klisjeaktige fraser, om det nå er fordi en har det travelt, er beregnende eller av usikkerhet.

Mikaelsk handling skulle nå egentlig vært «på moten», og i stedet for at motløshet skulle herske, så vil det overalt trenge mot. Men ikke mot til den «gamle» protesten som feirer seg selv. Nei, det trengs mot til å vise svakhet, og derigjennom å bygge broer – til å anerkjenne at tendensen til ondskap, til ensidigheter også alltid er i meg selv.

Den hellige George dreper ikke dragen; han holder den i sjakk. Han er i forbindelse med den. La oss snakke sammen. I det minste det. La oss verken tabuisere den enes spørsmål eller den andres svar. Det skylder vi oss selv når vi driver en skole i antroposofiens navn, i navnet til en verdensanskuelse som konsekvent tar det åndeliges realitet på alvor; når vi driver en skole, forvalter sakramenter eller er leger eller kunstnere.

Først publisert i

Das Goetheanum, nr. 38, 18.9.2020

Oversatt fra tysk av Rigmor Haugen Jensen